

ПАУЛО КОЕЛЬЙО

*Над річкою Н'єдрою,
там я сиділа та й плакала*

Пауло Коельйо
Над річкою П'єдрою, там я сиділа та й
плакала

© Paulo Coelho, 1994

© Depositphotos.com / konradbak, обкладинка, 2020

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2020

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2020

* * *

О Маріє, зачата без гріха,
молися за нас,
що звертаємося до Тебе.
Амінь

Присвячується І. К. та С. Б., чия ніжна
єдність дала мені змогу
побачити жіноче обличчя Бога;

Моніці Антуніш, товарищі від самого
початку, що своєю любов'ю та
ентузіазмом
ширять вогонь по світу;

Паулу Рокку, за радість спільно
проведених
баталій та гідність у битвах,
що ми вели між собою;

Мет'ю Лору, за те, що не знехтував один
мудрий
рядок із «Книги змін»: «Наполегливість
сприяє»

І всі діти Мудрости виправдали її.
Лука 7:35^[1]

Перш ніж почати

Іспанський місіонер відвідував один острів і натрапив там на трьох ацтецьких жерців.

– Як ви молитесь? – запитав святий отець.

– У нас є тільки одна молитва, – відповів один ацтек. – Ми кажемо: «Боже, Ти Єси трійця, і нас є трійця. Змилуйся над нами».

– Гарна молитва, – сказав місіонер. – Та вона не є саме тим молінням, яке чує Бог. Я навчу вас набагато кращої.

Святий отець навчив їх одної католицької молитви і продовжив свій проповідницький шлях. Кілька років по тому, вже на кораблі, що віз його назад до Іспанії, йому довелося ще раз проплисти повз той острів. Із палуби він побачив на пляжі тих трьох жерців і помахав їм рукою.

І в ту ж мить усі троє попрямували до нього, ступаючи по поверхні води.

– Отче! Отче! – загукав один, підходячи до корабля. – Навчи нас ізнов молитви, яку чує Бог, бо ми не запам'ятали!

– Байдуже, – відказав місіонер, побачивши чудо. – Я попрохав у Бога прощення, бо не зрозумів раніше, що Він говорить усіма мовами.

* * *

Ця історія добре пояснює те, що я намагаюся розповісти в романі «Над річкою П'єдрою, там я сиділа та й плакала». Ми рідко усвідомлюємо, що нас оточує Надзвичайне. Чудеса відбуваються навколо нас, Божественні знаки вказують нам шлях, ангели просять почути їх, але: оскільки ми вивчили, ніби існують формули й правила, як дістатись до Бога, ми ні на що з цього не звертаємо уваги. Не розуміємо, що Він перебуває там, куди Йому дають увійти.

Усталені релігійні практики є важливими: вони дозволяють нам мати з іншими спільний досвід поклоніння й моління. Та ми ніколи не повинні забувати, що духовний досвід є насамперед життєвим досвідом Любові. А в Любові не існує правил. Ми можемо йти за підручниками, контролювати своє серце, мати стратегію поведінки – та все це нісенітниця. Вирішує серце – і важить саме те, що вирішить воно.

Усі ми вже мали такий досвід. Усі ми в певну життєву мить уже казали крізь сльози: «Я страждаю через кохання, яке цього не варте». Ми страждаємо, бо гадаємо, що даємо більше, ніж одержуємо. Страждаємо, бо наше кохання залишається без відповіді. Страждаємо, бо нам не вдається нав'язати свої правила.

Даремно страждаємо: у коханні – джерело нашого зростання. Що дужче ми кохаємо, то ближчі до духовного досвіду. Справжні просвітлені своїми запаленими Любов'ю душами перемагали всі упередження епохи. Вони співали, сміялися, молилися вголос, танцювали, єдналися в тому, що святий Павло назвав «святим безумством»^[2]. Були веселі, бо той, хто любить, – переміг світ, тож не боїться втратити хоч би що. Любити по-справжньому означає віддаватися сповна.

«Над річкою П'єдрою, там я сиділа та й плакала» – книжка про важливість такого віддавання себе. Пілар та її приятель – вигадані персонажі, але символізують численні конфлікти, які супроводжують нас у пошуку Другої Половинки; рано чи пізно ми маємо перемогти наші страхи, адже духовний шлях долається щоденним досвідом любові.

Монах Томас Мертон^[3] казав: «Духовне життя полягає в любові. Люблять не тому, що хочуть зробити комусь добро, або допомогти, або захистити. Якби ми чинили так, то дивилися б на ближнього просто як на об'єкт, а самих себе вважали б великодушними й мудрими особами. Це не має нічого спільного з любов'ю. Любити – це зливатися з іншим і відкривати в ньому іскру Божу».

Нехай плач Пілар на березі річки П'єдра поведе нас по шляху
такого єднання.

Пауло Коельйо

Я сиділа та й плакала. За легендою, все, що падає у воду цієї річки, – листя, комахи, пташині пера – перетворюється на каміння її русла. О, якби лишень я могла вирвати серце в себе з грудей і пожбурити його в бистрину – й тоді не мати більше болю, ні журби, ані спогадів.

На березі річки П'єдри^[4] я сіла й заплакала. Від зимового холоду сльози на обличчі стали відчутними; вони розчинялися в студених водах, що струменіли переді мною. У якомусь місці ця річка з'єднується з іншою, потім іще з одною, аж доки – вже далеко від моїх очей та мого серця – усі ці води зіллються з морем.

Нехай мої сльози течуть отак далеко-далеко, щоб моє кохання ніколи не дізналося, що одного дня я плакала за ним. Нехай мої сльози течуть далеко-далеко, і тоді я позабуду річку П'єдру, монастир, церкву в Піренеях, туман, дороги, що ми пройшли разом.

Я позабуду шляхи, гори й поля, якими снила – снила, не знаючи власних снів.

Я згадую про свою магічну мить, ту мить, коли вимовлене «так» або «ні» може поміняти все наше існування. Здається, що це трапилося так давно, – проте минув заледве тиждень, як я знов зустріла свого коханого і втратила його.

На березі річки П'єдри я писала цю історію. Руки крижаніли, ноги терпли в незручних позах, і мені треба було постійно зупинятися.

– Постарайся жити. Згадувати – це для найстарших, – казав він.

Можливо, кохання змушує нас постаріти раніше, ніж треба, і знову робить нас молодими, коли юність минає. Але як же не згадувати цих митей? Тому я й писала: щоб перетворити смуток на світлу журу, а самотність – на спогади. Щоб коли закінчу оповідати самій собі цю історію, я змогла пожбурити її в П'єдру, – так сказала жінка, що дала мені притулок. Тоді – за словами однієї святої – води зможуть загасити написане полум'ям.

Усі історії кохання однакові.

Ми разом провели наші дитинство та юність. Він подався геть, як покидають маленькі міста всі хлопці. Сказав, що йде пізнавати світ, що його мрії линуць ген поза поля Сорїї^[5].

Кілька років я не мала новин. Вряди-годи одержувала якогось листа, та й по всьому – бо він ніколи не повернувся до лісів та доріг нашого дитинства.

Коли я закінчила школу, то переїхала до Сарагоси – і зрозуміла, що він мав рацію. Сор'я була маленьким містом, і єдиний її відомий поет сказав, що дорогу створює подорож^[6]. Я вступила до університету й завела собі хлопця. Почала готуватися до конкурсу на бюджетну посаду, котрий вічно відкладала на пізніше. Працювала в магазині, оплачувала своє навчання, провалилася на конкурсі й махнула рукою на хлопця.

А тим часом листи почали надходити частіше, й марки різних країн збудили в мені заздрість. Він був найдавнішим другом, який знав усе, подорожував по світу, розпростував крила – а я тим часом плекала коріння.

Аж раптом його листи почали говорити про Бога й надходити завжди з однієї й тієї ж місцини у Франції. В одному з них він виказав бажання вступити до семінарії і присвятити життя молитві. Я відписала, попросивши, щоб він зачекав, іще трохи пожив вільно, перш ніж скласти таку серйозну обітницю.

Та, перечитавши свого листа, вирішила порвати його: хто я така, щоб говорити про свободу чи обітницю? Він розумівся на таких речах, я ж – ні.

Одного дня я дізналася, що він читає лекції. І здивувалась, адже він був занадто молодий, щоб навчати чогось. Та за два тижні він надіслав листа, повідомляючи, що збирається виступити перед одним невеличким гуртом у Мадриді, й наполегливо просив, щоб приїхала і я.

Чотири години я їхала із Сарагоси до Мадрида, бо хотіла знову побачити його. Хотіла почути його. Хотіла посидіти з ним у барі,

пригадати часи, коли ми разом пустували й гадали, що світ надто великий, аби обійти його весь.

Субота, 4 грудня 1993 року

Виступ відбувався в місці офіційнішому, ніж я собі думала, й зібрав більше людей, ніж очікувала. Я не розуміла, чому так сталося.

«Хтозна, певно, він уславився...» – подумала я. Він нічого не розповідав про це у своїх листах. Мені захотілося побалакати з присутніми, запитати, що вони тут роблять, та я не наважилася.

Коли він увійшов, я здивувалася. Мав геть інакший вигляд, порівняно з тим хлопчиком, яким я його знала, – утім, звісно, за одинадцять років люди міняються. Він був гарнішим, його очі сяяли.

– Він повертає нам те, що було нашим, – сказала жінка поруч зі мною.

Фраза була дивною.

– Що саме він повертає? – запитала я.

– Те, що в нас украли. Релігію.

– Та ні, не повертає він, – сказала інша, молодша жінка, що сиділа праворуч від мене. – Вони не можуть повертати те, що вже належить нам.

– Тоді що ви тут робите? – роздратовано спитала перша жінка.

– Я хочу послухати його. Хочу дізнатись, як тепер вони мислять, бо колись уже спалювали нас на вогнищах і, можливо, хочуть повторити це.

– Він – самотній голос, – сказала перша жінка. – Робить, що може.

Молодша жінка іронічно всміхнулася й відвернулася до сцени, даючи зрозуміти, що розмову закінчено.

– Як на семінарста, це відважна поведінка, – вела далі перша, дивлячись тепер на мене в пошуках підтримки.

Я нічого не розуміла, мовчала, тож вона припинила балачку. Молода поруч зі мною підморгнула, ніби я була заодно з нею.

Але я не долучилася до розмови з іншої причини. Бо задумалася над словом, що вимовила старша пані.

«Семінарист».

Не може бути. Він би повідомив мені.

Він заговорив, а я не могла як слід зосередитись. «Треба було краще одягтися», – думала, сама не розуміючи, чому це мене непокоїть. Він помітив мене в залі, і я почала гадати, що ж у нього в голові: який я маю вигляд? Наскільки ж різниться вісімнадцятилітня дівчина від двадцятидев'ятилітньої жінки?

Голос його був той самий. А от слова – інакші.

Необхідно ризикувати, – казав він. – Ми тільки тоді насправді збагнемо життєве чудо, коли дозволимо несподіваному статися.

Щодня Бог дарує нам – разом із сонцем – ту мить, у яку можливо змінити все, що робить нас нещасливими. Щодня ми вдаємо, ніби не помічаємо цієї миті, ніби вона не існує, ніби сьогодні – таке ж, як і вчора, і буде таким само, що й завтра. Але той, хто звертає увагу на свій день, відкриває магічну мить. Вона може бути прихована в тій годині, коли ми вранці встромляємо ключ у двері, у хвили мовчання після вечері, у тисячі й одній речі, що здаються нам однаковими. Така мить існує – мить, коли вся сила зірок проходить крізь нас і дозволяє нам творити чудеса.

Іноді щастя є благословенням, та переважно – завоюванням. Магічна мить дня допомагає нам змінитися, змушує нас рушати на пошуки наших мрій. Ми будемо страждати, матимемо важкі хвилини, зіткнемося з численними розчаруваннями – та все це минуще, й ніщо не залишає слідів. І в майбутті ми зможемо поглянути назад із гордістю й вірою.

Нещасним є той, хто боїться ризикувати. Бо він, імовірно, ніколи не зневірюється, не зазнає розчарувань, не страждає, як ті, хто йде за своєю мрією. Та коли він озирнеться – адже ми всі озираємося, – він почує, як серце каже йому: «Що ж ти зробив із чудесами, якими Господь усіяв твої дні? Що ж ти зробив із талантами, які твій Навчитель доручив тобі? Закопав якомога глибше в печері, бо боявся розгубити їх? Ну, тоді ось твоє надбання: певність того, що ти змарнував життя».

Горе тому, хто почує такі слова. Бо тоді він увірує в чудеса – а магічні миті життя вже й проминули.

Люди оточили його, щойно він скінчив виступ. Я чекала, стурбована тим, яке враження справлю на нього по стількох роках. Я почувалась дитиною – невпевненою, ревнивою, бо не знала його нових знайомих, напруженою, бо він більше уваги приділяв іншим, а не мені.

А потім він підійшов до мене. І почервонів, і вже не був чоловіком, який щойно проказував важливі речі; він знову став хлопчаком, що ховався зі мною у скиті Святого Сатурія^[Z], розповідаючи про свої мрії об'їхати цілий світ, тоді як наші батьки прохали в поліції про допомогу, гадаючи, що ми втопились у річці.

Я поцілувала його в щоку. І могла б сказати кілька похвальних слів. Могла сказати, що втопилась від юрми довкола. Могла нагадати про щось миле з дитинства, порадіти з того, як ним захоплюються інші.

Могла пояснити, що маю вже бігти, щоб устигнути на останній вечірній автобус до Сарагоси.

Я могла. Ми ніколи не збагнемо значення цих слів. Тому що в кожную мить нашого життя існують речі, що могли б статися, та врешті так і не сталися. Існують магичні хвилини, що минають непоміченими, і раптом десниця долі змінює наш світ.

Таке й сталося тоді. Замість усіх цих речей, які могла зробити, я спромоглася лише на слова, які – кілька тижнів по тому – і привели мене до цієї річки та змусили писати ці рядки.

– Може, вип'ємо кави? – тільки й сказала я.

А він, обернувшись до мене, уже приймав руку, яку простягала доля.

– Мені треба про стільки речей поговорити з тобою. Завтра в мене дискусія в Більбао. Я на машині.

– Мені треба повертатися до Сарагоси, – відповіла я, не здогадуючись, що іншого виходу вже й не залишалось.

Та за мить – можливо, тому, що я знов перетворилась на дитину, а можливо, через те, що нам не дано написати найкращі сторінки наших життів, – я сказала:

– Скоро свято Непорочного Зачаття, вихідні. Тож я можу поїхати з тобою до Більбао, а звідти вже до Сарагоси.

Почуте перед тим слово «семінарист» крутилося в мене на язиці.

– Ти хочеш про щось запитати? – сказав він, бачачи вираз мого обличчя.

– Так, – і я спробувала ухилитися. – Перед лекцією одна жінка сказала, що ти повертаєш те, що належить їй.

– Це не важливо.

– Мені важливо. Я нічого не знаю про твоє життя і вражена, скільки тут людей.

Він засміявся й повернувся до інших.

– Чекай, – сказала я, схопивши його за руку. – Ти не відповів на моє питання.

– Нічого, що б якимось тебе зацікавило, Пілар.

– Я все одно хочу знати.

Він глибоко зітхнув і повів мене в один із кутів залу.

– Усі три великі монотеїстичні релігії – іудаїзм, християнство та іслам – є маскулінними. Священниками є чоловіки. Вони встановлюють догмати й пишуть закони.

– І що ж хотіла сказати та пані?

Він трохи завагався. Але таки відповів:

– Те, що в мене дещо інакше бачення речей. Я вірую в жіноче єство Бога.

Я зітхнула з полегшенням: та жінка помилялася. Він не міг бути семінаристом, бо у семінаристів не буває інакшого бачення речей.

– Ти дуже добре все пояснив, – відказала я.

Дівчина, що мені підморгнула, чекала біля дверей.

– Я бачу, що ми з тобою одного хову, – сказала вона. – Мене звати Бріда.

– Я не розумію, про що ти кажеш, – відповіла я.

– Ой, та розумієш, звичайно, – засміялася дівчина.

І перш ніж я встигла щось пояснити, вона схопила мене за руку, і ми разом вийшли. Вечір був не надто холодний, а я погано собі уявляла, що робитиму до завтрашнього ранку.

– Куди ми йдемо? – запитала я.

– До статуї Богині, – була її відповідь.

– Мені треба знайти дешевий готель, щоб переночувати.

– Потім усе поясню.

Я воліла б посидіти десь у кав'ярні, ще трохи побалакати, дізнатися про нього все, що вдасться. Та я не хотіла з нею сперечатися; дозволила їй вести мене по проспекту Кастельяни, а сама роздивлялась Мадрид по спливі стількох років.

Посеред проспекту вона зупинилася і вказала на небо.

– Он вона, – мовила дівчина.

Повня сяяла крізь безлисті віти.

– Гарна, – зауважила я.

Та вона мене не слухала. Натомість розкинула руки у формі хреста долонями догори й застигла, споглядаючи повню.

«Оце втрапила, – подумала я. – Приїхала на лекцію, опинилась на проспекті Кастельяни з цією божевільною, а завтра мені їхати до Більбао».

– Дзеркало Богині Землі, – сказала дівчина, заплющивши очі. – Розкрий нам нашу силу, зроби так, щоб чоловіки розуміли нас. Народжуючись, сяючи, вмираючи й воскресаючи на небесах, ти показало нам круговорот насіння й плоду.

Дівчина простягла руки до неба й так стояла тривалий час. Люди, проходячи, дивилися й сміялись, та вона того не помічала, а от я, стоячи поряд, просто помирала від сорому.

– Мені було потрібно це зробити, – сказала вона по цьому тривалому вшануванню. – Щоб Богиня опікувалася нами.

– Про що ти говориш, урешті-решт?

– Про те саме, що й твій друг, але правдивими словами.

Я пошкодувала, що не була уважною під час лекції. Не спромоглася зрозуміти правильно сказане ним.

– Ми знаємо жіноче обличчя Бога, – мовила дівчина. – Ми – жінки, які розуміють і люблять Велику Матір. Ми розплачуємося за нашу мудрість гоніннями та вогнищами, але виживаємо. І тепер розуміємо її загадки.

Вогнища. Відьми.

Я придивилася до цієї жінки. Вона була гарна, її руде волосся спадало до середини спини.

– Поки чоловіки ходили на полювання, ми залишалися в печерах, у череві нашої Матері, дбаючи про наших дітей, – вела вона далі. – І саме тоді Велика Мати всьому нас і навчила. Чоловік жив у русі, тоді як ми перебували в череві Матері. Завдяки цьому ми помітили, що насіння перетворювалось на рослини, і повідомили про це наших чоловіків. Ми випекли перший хліб і нагодували їх. Виліпили першу посудину, щоб вони могли пити. І збагнули цикл народження, бо наше тіло повторювало місячний ритм.

Раптом дівчина зупинилася:

– Он вона.

Я подивилась. Посеред площі, оточеної круговим потоком автомобілів, бив водограй. А в центрі водограю була скульптура жінки у колісниці, запряженій левами.

– Це площа Кібели ^[8], – сказала я, бажаючи показати, що знаю Мадрид. Я раніше бачила цю скульптуру на десятках поштових листівок.

Та вона мене не слухала. Була вже на проїжджій частині, намагаючись проскочити поміж машинами.

– Ходімо туди! – кричала дівчина, махаючи з-посеред транспортного виру.

Я вирішила приєднатись до неї, тільки щоб запитати про який-небудь готель. Це божевілля вже почало втомлювати, і мені треба було поспати.

Ми дісталися водограю майже водночас: у мене серце вистрибувало з грудей, а в неї на губах цвіла усмішка.

– Вода! – казала вона. – Вода – це її втілення!

– Будь ласка, підкажи мені якийсь дешевий готель.

Вона занурила руки у басейн водограю.

– Зроби, як я, – звернулася вона до мене. – Торкнися води.

– І не збираюся. Але й заважати не хочу. Піду пошукаю який-небудь готель.

– Зачекай іще хвильку.

Дівчина дістала із сумки маленьку флейту й заграла. Ця музика буквально заворожувала: вуличний шум почав віддалятися, і моє серце заспокоїлося. Я присіла на край водограю, слухаючи звучання води та флейти, звернувши очі до повні над нами. Щось казало мені, – хоч я й не розуміла достеменно, – що там була частка моєї жіночої природи.

Не знаю, скільки часу вона грала. Скінчивши, обернулася до водограю й промовила:

– Кібела. Одне з утілень Великої Матері. Відає врожаями, годує міста, повертає жінці її роль священниці.

– Хто ти? – запитала я. – Чому попросила піти з тобою?

Вона обернулася до мене:

– Я – те, що ти бачиш у мені. Я належу до релігії Землі.

– Чого ти хочеш від мене? – наполягала я.

– Я можу читати в твоїх очах. Можу читати в твоєму серці. Ти палко закохаєшся. І страждатимеш.

– Я?

– Ти знаєш, про що кажу. Я бачила, як він на тебе дивився. Він кохає тебе.

Божевільна жінка.

– Тому я й покликала тебе піти зі мною, – вела вона далі. – Тому що на нього треба зважати. Хоч би й казав дурниці, та принаймні визнає Велику Матір. Не дай йому заблукати. Допоможи йому.

– Ти й сама не знаєш, що кажеш. Заблукала у своїх вигадках, – відказала я, знов петляючи поміж машинами й поклявшись ніколи більше не думати про слова цієї жінки.

Неділя, 5 грудня 1993 року

Ми зупинилися випити кави.

– Життя навчило тебе багатьох речей, – сказала я, намагаючись підтримати розмову.

– Воно навчило, що ми можемо навчатися, навчило, що можемо змінюватися, – відповів він. – Навіть якщо це здається неможливим.

Він не бажав про це говорити. А ми ж майже не розмовляли упродовж двох годин поїздки, доки не дісталися цього придорожного бару.

Спочатку я взялася пригадувати наші дитячі роки, але він виявляв інтерес до цього хіба з поваги. Він навіть не слухав мене, ставлячи запитання про вже сказані речі.

Щось мало піти не так. Можливо, час і відстань назавжди віддалили його від мого світу. «Це він говорить про магичні миті, – думала я. – Яка різниця, що робили раніше Кармен, Сантьяго чи Марія?» Його світ був іншим, Сор'я лишалася тільки далеким спогадом – застигла у часі, з друзями дитинства, що в дитинстві й zostалися, зі старими людьми, ніби й досі живими, зайнятими тими ж справами, що й двадцять дев'ять років тому.

Я вже почала розкаюватись у тому, що погодилася, аби він мене підвіз. Коли він знову змінив тему, поки ми пили каву, я вирішила більш не наполягати.

Решта дві години до Більбао були справжніми тортурами. Він дивився на дорогу, я дивилася у вікно, й ми обоє не приховували відчуття незручності. У взятому напрокат автомобілі не було радіо, і залишалося тільки тактовно підтримувати мовчанку.

– Ходім запитаємо, де автовокзал, – сказала я, щойно ми зїхали з автостради. – Є прямі автобуси до Сарагоси.

Був час сіести, тож на вулицях нечасто траплялися люди. Ми проминули якогось пана, потім молоде подружжя, та він навіть не спинився, щоб розпитати.

– Ти знаєш, де це? – запитала я перегодом.

– Де – що?

Він і далі не слухав, що я йому кажу.

І раптом я зрозуміла це мовчання. А про що ж мав би він розмовляти з жінкою, яка ніколи не подорожувала по світу? Що за радість бути поряд із кимось, хто відчуває страх перед невідомим, хто прагне стабільної роботи та заміжжя як у всіх. Я ж – от горенько! – балакала про тих само приятелів дитинства, струшувала порох зі спогадів про убоге містечко. Єдина моя тема.

– Ти можеш залишити мене просто тут, – сказала я, коли ми доїхали до, як видавалося, центру міста. Я намагалася поводитись невимушено, та сама собі здавалася сміховинною, безпорадною та нудною. Та він не спинив машину.

– Мені треба сісти на автобус до Сарагоси, – напосідала я.

– Я тут ніколи не був. Не знаю, де мій готель. Не знаю, де саме відбудеться лекція. Не знаю, де автовокзал.

– Розберуся, не переймайся.

Він стишив хід, та все-таки не зупинявся.

– Я хотів би... – сказав він.

Двічі не зміг закінчити речення. Я намагалась додумати, чого ж він хотів: подякувати мені за компанію, передати привіт кому-небудь із друзів, щоб у такий спосіб позбутися відчуття напруги.

– Я хотів би, щоб ти пішла зі мною на лекцію сьогодні ввечері, – нарешті промовив він.

Я відчула переляк. А може, він намагається виграти час, щоб якимось залагодити незграбну мовчанку під час подорожі.

– Я дуже хочу, щоб ти пішла зі мною, – повторив він.

Можливо, я й була дівчиною з глибинки та не могла розповісти чогось особливого про своє життя, не мала блиску й привабливості міських жінок. Але життя в глибинці, хоча й не робить жінку елегантнішою чи досвідченішою, усе-таки навчає слухати своє серце й розуміти свій інстинкт.

На мій подив, інстинкт підказував, що він говорить щиро.

Я полегшено зітхнула. Ясно, що ні на яку лекцію я не піду, та принаймні здавалося, що поряд знову той люблений колись друг, і він кличе мене з собою в свої пригоди, бажаючи ділити зі мною свій неспокій і свої перемоги.

– Дякую за запрошення, – відповіла я. – Але в мене немає грошей на готель, і ще мені треба вертатися на заняття.

– Трохи грошей я маю, і ти можеш зупинитися в моєму номері. Замоємо з окремими ліжками.

Я помітила, що в нього виступили крапельки поту, хоча й було холодно. Серце почало подавати мені сигнали тривоги, які я, проте, не розуміла. Відчуття радості, що охопило мене перед тим, перемінилося тепер на неймовірну розгубленість.

Він раптом зупинив машину і подивився мені просто в очі.

Нікому не вдається збрехати, нікому не вдається нічого приховати, коли йому дивляться просто в очі.

І будь-яка жінка, що має хоч трохи чутливості, може прочитати в очах чоловіка пристрасть. Хоч би якою безглуздою вона могла здатися, хоч би якою недоречною була в часі й просторі. Я тут же пригадала слова рудоволосої жінки біля водограю.

Це було неможливо. Та це було правдою.

Ніколи, ніколи в житті я не думала, що по стількох роках він ще пам'ятає мене. Ми були малюками, мешкали поряд і, взявшись за руки, відкривали для себе світ. Я покохала його, якщо тільки маля й справді може збагнути суть кохання. Та це сталося дуже давно – в іншому житті, де простодушність ще тримає серце відкритим для найкращого.

А тепер ми вже були дорослими й відповідальними. Що в дитинстві – то в дитинстві.

Я знову глянула йому в очі. Не хотіла чи не могла повірити.

– Мені залишилася ще оця лекція, а потім будуть вихідні на свято Непорочного Зачаття. Маю поїхати в гори, – вів він далі. – І маю щось тобі показати.

Той блискучий чоловік, що розповідав про магичні миті, був тепер тут переді мною і поведився вкрай хибно. Занадто поспішав, був невпевнений, робив плутані пропозиції. Прикро було бачити його таким.

Я відчинила дверцята, вийшла й зіперлась на автомобіль. Задивилася на майже порожній проспект. Запалила сигарету й спробувала відволіктися від думок. Я могла би прикидатися, удавати, ніби не розумію, – могла спробувати переконати саму себе, що це й справді просто пропозиція друга дитинства. Можливо, він уже давно подорожує й почав губити орієнтацію.

А може, я перебільшувала.

Він вискочив з машини й присів поряд зі мною.

– Мені хочеться, щоб ти була на лекції сьогодні ввечері, – сказав він ще раз. – Але якщо не зможеш, я зрозумію.

Ну от. Світ зробив повний оберт і повертався на своє місце. Зовсім не те, що я собі думала, – він уже не наполягав, уже був готовий, що я поїду геть. Збуджені чоловіки так не поведуться.

Я почувалася водночас по-дурному й полегшено. Так, я могла залишитися, принаймні ще на один день. Ми разом повечеряли б, може, й хильнули б трохи, – чого ніколи не робили дітьми. Це була добра нагода забути про дурниці, яких я навігадувала кілька хвилин перед цим, і зламати кригу, яка супроводжувала нас від Мадрида.

Один день не мав значення. Принаймні зможу розповісти щонебудь своїм подружкам.

– Окремі ліжка, – сказала я грайливим тоном. – І ти платиш за вечерю, бо я в своєму віці ще й досі студентка. У мене немає

грошей.

Ми поставили валізи в номері, спустилися й пішки попрямували до місця, де мала відбутися лекція. Прибули зарано, тож зайшли до кав'ярні.

– Хочу дати тобі дещо, – сказав він, простягаючи червоний мішечок.

Я його тут-таки розкрила. Там був старий заіржавілий медалик із зображенням Благодатної Цариці Небесної з одного боку та Святого Серця Ісусового – з другого.

– Це ж твій, – сказав він, бачачи подив на моєму обличчі.

Серце знову почало подавати мені сигнали тривоги.

– Одного дня – стояла така сама осінь, а нам було, може, років із десять – ми сиділи з тобою на площі, де ріс великий дуб. Я збирався сказати тобі щось таке, до чого готувався вже кілька тижнів поспіль. Та щойно почав, ти повідомила, що загубила медалик у скиті Святого Сатурія, й попросила, щоб я сходив пошукати його.

Я це пам'ятала. Ще й як. О Господи, я ж пам'ятала.

– Мені вдалося знайти його. Та коли повернувся на площу, то вже не наважився сказати те, до чого готувався, – повів він далі. – Тоді я пообіцяв собі, що поверну тобі медалик, тільки коли зможу договорити фразу, яку почав того дня, майже двадцять років тому. Я довго намагався забути про це, але ця фраза не зникала. Я більше не можу жити з нею.

Він відставив каву, запалив сигарету й довго дивився в стелю. Потім повернувся до мене.

– А фраза дуже проста, – сказав тоді. – «Я тебе кохаю».

Іноді нас охоплює почуття печалі, над яким ми не владні, – казав він. – Ми усвідомлюємо, що магічна мить цього дня проминула, а ми нічого не зробили. І тоді життя ховає від нас свою магію та своє мистецтво.

Нам треба дослухатися до дитини, якою ми колись були і яка й досі живе в нас. Ця дитина знається на магічних митях. Ми можемо вгамувати її плач, та не можемо заглушити її голос.

Ця дитина, якою ми колись були, нікуди не зникає. Благословенні малюки, бо їхнє є Царство Небесне.

Якщо ми не народимося знову, якщо знов не будемо дивитись на життя з невинністю та захопленням, притаманними дитинству, тоді більше немає сенсу жити.

Є багато способів учинити самогубство. Ті, хто пробують убити тіло, чинять переступ Божого закону. Ті, хто пробують убити душу, теж чинять переступ Божого закону, хоча їхній злочин не такий очевидний людям.

Дослухаймося до того, що нам каже дитинча, сховане всередині нашої істоти. Не встидаймося його. Не дозволюмо, щоб воно відчувало страх через те, що самотнє й майже ніколи не почуте.

Даймо йому трохи потримати повіддя нашого існування. Це дитя знає, що кожен день не схожий на інший.

Зробімо так, щоб воно знов почулося любленим. Потішмо його, хоч задля цього ми мали би діяти незвично для себе, хоч би це й здавалося дурістю в очах інших.

Не слід забувати, що мудрість людська – чисте божевілля в очах Господа. Якщо ми почуємо дитя, що носимо в нашій душі, нам знову засяють очі. Якщо ми не втратимо сув'язі з цим дитям, то не втратимо сув'язі з життям.

Кольори довкола мене почали яскравішати; я відчула, що розмовляю голосніше.

Із десятків людей пішли гуртом після лекції на вечерю. Усі балакали одночасно, а я усміхалася, бо це був зовсім інакший вечір. Перший вечір за багато років, який я не розпланувала наперед.

Яке щастя!

Коли я вирішила поїхати до Мадрида, то свої почуття й дії тримала під контролем. І раптом усе змінилося. Ось я тут – у місті, де не була ніколи, хоча воно менш ніж за три години їзди від мого рідного містечка. Сидячи за тим столом, я заледве одну людину знала, а всі говорили зі мною так, ніби ми вже давно знайомі. Я дивувалася сама собі, бо була здатна розмовляти, пити й тішитися, як і вони.

Я була там, тому що – раптово – життя віддало мене в руки Життю. Не відчувала провини, страху чи сорому. Що довше я перебувала поряд із ним – і чула, як він говорить, – то виразніше переконувалася, що він має рацію: є миті, коли просто необхідно ризикувати, робити божевільні кроки.

«Я цілі дні просиджую за тими книжками й зошитами, роблячи надлюдське зусилля, щоб купити собі власне ж рабство, – думала тоді. – Нащо мені та посада? Що вона мені додасть як людині чи як жінці?»

Нічогісінько. Я народилася не для того, щоб решту життя провести за столом, допомагаючи суддям вести свої процеси.

«Мені не слід так думати про своє життя. Я маю повернутися до нього вже цього тижня».

Це, мабуть, вино подіяло. Хай там як, а хто не працює, той не їсть.

«Це якийсь сон. Він зараз скінчиться».

Та скільки я можу дозволити тривати цьому сну? Я вперше подумала, що могла б найближчими днями поїхати з ним у гори. Врешті-решт, розпочинався святковий тиждень.

– А ти хто йому? – запитала якась гарна жінка за нашим столом.

– Приятелька дитинства, – відповіла.

– І він таке робив ще дитиною? – далі питала вона.

– Що саме робив?

Здавалося, що розмова за столом потроху-потроху стихла.

– Ти ж розумієш, – наполягала жінка. – Чудеса.

– Він уже тоді вмів добре говорити, – відповіла я, сама не тямлячи, що кажу.

Усі засміялися, і він теж, та я так і не збагнула причини цього сміху. Але від випитого вина почувалася розкутою й не мала потреби контролювати те, що відбувалося.

Я замовкла, роззирнулася, зробила свою заувагу до якоїсь обговорюваної теми, про яку тут-таки забула. І знову поринула в думки про свята.

Я добре там почувалася, пізнаючи нових людей. Сперечалися про речі серйозні, але з жартами, і в мене було відчуття прямої участі в тому, що відбувається у світі. Принаймні цієї ночі я не була звичайною жінкою, яка сприймає життя через телебачення або газети.

Коли повернуся до Сарагоси, то багато чого зможу розповісти. Якби я прийняла запрошення на святкування Пречистої, то потім змогла б цілий рік жити новими спогадами.

«Він мав цілковиту рацію, не звертаючи уваги на мою балачку про Сор'ю», – міркувала я. І мені стало шкода самої себе: роками в шухляді моєї пам'яті зберігалися одні й ті самі історії.

– Випий ще трохи, – сказав якийсь білявий чоловік, наповнюючи мою склянку.

Я випила. Подумала про те, як небагато могла б розповісти своїм дітям й онукам.

– Я розраховую на тебе, – сказав мій друг так, що тільки я могла це почути. – Їдьмо до Франції.

Випите вино дало мені більше свободи, щоб сказати те, що думала.

– Тільки якщо зможемо з'ясувати одну річ, – відповіла я.

– Що саме?

– Те, про що ти говорив перед лекцією. У кав'ярні.

– Про медалик?

– Ні, – відповіла я, дивлячись йому в очі і з усіх сил намагаючись видаватися тверезою. – Про те, що ти тоді сказав.

– Потім поговоримо, – мовив він, міняючи тему.

Зізнання в коханні. Ми тоді не мали часу поговорити, але я могла б переконати його, що йшлося зовсім не про те.

– Якщо хочеш, щоб я поїхала з тобою, ти маєш мене вислухати, – сказала я.

– Я не хочу розмовляти тут. Ми ж відпочиваємо.

– Ти дуже рано виїхав із Сор'ї, – правила я. – Я – єдиний твій зв'язок із рідною землею. Через мене ти ближче до свого коріння, і це дає тобі сили йти вперед. Оце й усе. Не може існувати ніякого кохання.

Він вислухав мене, нічого не сказавши. Хтось підізвав його, питаючи думки про щось, і я не змогла продовжити розмову.

«Принаймні я висловила ясно, що думаю», – сказала собі. Не може існувати таке кохання, хіба що в чарівних казках.

Бо в реальному житті кохання має бути можливим.

Навіть якщо немає на нього відповіді одразу, все ж кохання може тривати, коли є надія, – хоч би яка далека, – завоювати кохану людину.

Решта – то примари.

Ніби відчитавши мої думки, він підняв до мене тост із іншого краю стола.

– За кохання! – сказав він.

Він теж був трохи сп'янілий. Я вирішила скористатися нагодою.

– За мудрих, здатних зрозуміти, що подекуди закоханість – то залишок дитячих дурничок, – сказала я.

– Той, хто мудрий, є таким тільки тому, що кохає. А той, хто дурний, є таким тому, що думає, ніби спроможний зрозуміти кохання, – відповів він.

Інші за столом почули ці репліки, й зав'язалася жвава суперечка про кохання. Кожен мав власну сформовану думку й запекло її

відстоював, тож виникла потреба ще кількох пляшок вина, щоб товариство заспокоїлося. Нарешті хтось сказав, що вже пізно й власник ресторану збирається зачиняти.

– У нас буде п'ять вихідних, – закричав хтось за іншим столиком. – Якщо господар хоче зачиняти ресторан, то це тому, що ви обговорювали серйозні справи!

Усі розсміялися, але не він.

– А де ж ми мали б обговорювати серйозні справи? – спитав він того підпилого за сусіднім столиком.

– У церкві! – сказав підпилий. Цього разу вибухнув реготом увесь ресторан.

Я подумала, що він полізе битися, бо всі ми повернулися в підлітковий вік, коли бійки ставали частиною нічного життя – разом із поцілунками, сороміцькими пестощами, гучною музикою та швидкістю.

Але він обмежився тим, що взяв мене за руку й попрямував до дверей.

– Краще б уже всім розходитися, – сказав він. – Пора пізня.

Коли ллє в Більбао, то відчуття, що це – по всьому світу. Хто кохає, повинен уміти втрачати й знаходити. Мій друг, певно, досяг рівноваги між цими двома краями. Йому весело, й він наспівує по дорозі до готелю.

Кохання винайшли божевільні.

Хоч вино ще не вивітрилось і барви довкола ще яскравіють, я потроху повертаюся до рівноваги. Мені треба тримати ситуацію під контролем, тому що найближчими днями я збираюся в подорож.

Буде неважко утримати цей контроль, бо я вже не під владою пристрасті. Хто здатен приборкати своє серце, здатен завоювати світ.

Почуєш мій вірш і мою сурму,
запону з серця твого зірву, –

як ото співається^[9].

«Я б хотіла не контролювати своє серце», – думаю собі. Якби я змогла віддати його, нехай лише на вихідні, то ці краплі дощу на моєму обличчі мали б інший смак. Якби кохати було легко, ми тримали б одне одного в обіймах, а слова цієї пісні оповідали б історію, що є й нашою історією. Якби не було Сарагоси, куди по святах треба вернутись, я бажала би, щоб захмеління не минало ніколи і мені було вільно цілувати його, пестити, вимовляти й чути слова, що закохані кажуть між себе.

Але ні. Не можу.

Не хочу.

Рушаймо у політ, моя кохана^[10], – співається в пісні. Так, вийти й полетіти. Наскільки мені це дано.

Він іще не знає, що моя відповідь на його запрошення – «так». Чому ж я хочу ризикувати? Тому що в цю мить я напідпитку і втомлена своїми одноманітними днями.

Та ця втома мине. І потім я захочу повернутися до Сарагоси, міста, що обрала собі для життя. На мене чекає навчання, відкритий конкурс на заміщення посади. На мене чекає майбутній чоловік, якого маю собі знайти, що не буде важко.

На мене чекає розмірене життя, з дітьми й онуками, з розпланованим сімейним бюджетом та щорічними святами. Я не знаю його побоювань, але знаю свої. Мені не потрібні нові страхи – досить тих, що вже є.

Я не змогла б – ніколи – закохатися в такого, як він. Я знаю його занадто добре, ми прожили поруч багато часу, я знаю про його слабкості й тривоги. Я не зможу обожнювати його, як інші люди.

Я знаю, що кохання й загати – однакові: якщо хоч якусь шпарину залишиш, струмінчик води неодмінно проникне, невдовзі він розірве стіни – і настане мить, коли ніхто не зможе стримати силу потоку.

Якщо стіни руйнуються, кохання оволодіває всім; і вже байдуже, що там є можливим чи неможливим, байдуже, чи можемо утримати кохану людину біля себе, а чи ні – кохати означає втратити контроль над собою.

Ні, я не можу залишити хоч якусь шпарину. Хоч би й найменшу.

– Хвилиночку!

Раптом він перестав співати. Швидкі кроки залунали по вологій бруківці.

– Ходімо, – сказав він, узявши мене за руку.

– Зачекайте! – гукав якийсь чоловік. – Мені треба поговорити з вами!

Але він лише надав ходу.

– Це не до нас, – сказав він. – Ходім до готелю.

Та ні, це стосувалося саме нас: бо на тій вулиці не було більш нікого. Серце мені закалатало, й хміль тут же вивітрився. Я пригадала, що Більбао розташоване в Країні басків і напади терористів відбувалися часто. Кроки лунали все ближче.

– Ходімо, – сказав він, іще надаючи ходу.

Та було вже запізно. Фігура мокрого з ніг до голови чоловіка просто влізла поміж нас.

– Зупиніться, будь ласка! – сказав чоловік. – Богом благаю.

Я була перелякана й роззиралася, куди б його тікати, шукаючи очима поліцейську машину, що могла б якимось чудом з'явитися. Несамохіть я схопила мого друга за руку, – але він відвів мої долоні.

– Будь ласка! – сказав чоловік. – Я дізнався, що ви в місті. Мені потрібна ваша допомога. Йдеться про мого сина!

Чоловік заплакав і вклякнув на тротуарі.

– Будь ласка! – благав він. – Будь ласка!

Мій друг глибоко зітхнув, схилив голову й заплющив очі. Якусь мить він мовчав, і єдине, що ми могли чути, був шум дощу впереміш зі схлипуваннями чоловіка, що стояв на колінах на хіднику.

– Йди до готелю, Пілар, – сказав нарешті мій друг. – І лягай спати. Я не повернуся раніше світанку.

Понеділок, 6 грудня 1993 року

Скільки ж пасток розставляє кохання. Коли воно хоче об'явитися, то тільки своїм світлом сяйне, – і не дозволяє нам побачити тіні, породжувані цим світлом.

– Поглянь на землю довкола нас, – сказав він. – Припадимо до неї та послухаймо, як б'ється серце планети.

– Іншим разом, – відповіла я. – Я не можу забруднити єдиний жакет, що взяла з собою.

Ми йшли по пагорбах, вкритих оливковими гаями. Після вчорашнього дощу в Більбао вранішнє сонце приносило відчуття якогось сну. Я не мала з собою чорних окулярів – узагалі нічого не мала з собою, адже збиралась повернутися до Сарагоси у той же день. Мені довелося спати в його сорочці, що він позичив мені; і ще я купила майку в крамничці на розі готелю, аби принаймні мати можливість випрати ту, що була на мені.

– Тебе, певно, дратує бачити мене постійно в тім самім одязі, – кажу я жартівливо, щоб якась буденна справа повернула мене в дійсність.

– Я щасливий від того, що ти поряд.

Він не повертався до розмови про кохання, відколи віддав мені медалик. Але він у доброму гуморі – здається, ніби йому знову вісімнадцять. Крокує поруч зі мною, теж занурений у ясність цього ранку.

– І що ти збираєшся там робити? – спитала я, махнувши рукою в бік Піренеїв на горизонті.

– За цими горами – Франція, – усміхнено відповів він.

– Та географію я вивчала. Цікавлюся, навіщо нам туди йти.

Він мовчав якийсь час, тільки усміхався.

– Щоб ти побачила один будинок. Хтозна, може, він тебе зацікавить.

– Якщо ти збираєшся зайнятися продажем нерухомості, забудь. Я не маю грошей.

Мені було однаково, куди прямувати, – чи до якогось поселення в Наваррі, чи до самої Франції. Аби тільки не провести свята в Сарагосі.

«Ну що, бачиш? – я почула, як мій мозок звертається до мого серця. – Ти рада, що прийняла запрошення. Ти змінилася, й сама цього не усвідомлюєш».

Ні, я аж ніяк не змінилась. Просто трохи відпружилася.

– Поглянь на каміння на стежці.

Воно округле, гладеньке. Схоже на морську гальку. Але ж моря ніколи не було тут, на цих наваррських полях.

– Ноги трударів, ноги прочан, ноги шукачів пригод відшліфували ці камені, – каже він. – Вони змінилися, й подорожани теж.

– І це саме мандри навчили тебе всьому, що ти знаєш?

– Ні. Цьому мене навчили чудеса Одкровення.

Я не зрозуміла, та й не намагалася. Занурилась у сонячне сяяння, в рівнину, в гори на обрії.

– Куди ми оце йдемо? – спитала я.

– Нікуди. Просто насолоджуємось ранком, сонцем, прекрасним краєвидом. На нас іще чекає довга подорож машиною.

Він вагається хвильку, а тоді запитує:

– Медалик сховала?

– Сховала, – відповідаю і наддаю ходу. Не хочу, щоб він завів розмову на цю тему, вона зруйнує відчуття радості й свободи цього ранку.

Стає видно якесь містечко. Воно височіє на вершині пагорба, як ото середньовічні міста, і я можу здалека побачити дзвіницю його церкви та руїни замку.

– Ходімо туди, – прошу я.

Він вагається, та зрештою погоджується. По дорозі натрапляємо на каплицю, і мені хочеться зайти в неї. Молитись я вже розучилася, але

тиша церков завжди заспокоює мене.

«Не почувайся винною, – кажу сама собі. – Якщо в ньому палає пристрасть, це його проблема».

Він спитав про медалик. Я розумію, що він хотів, аби я повернулася до нашої розмови в кафе. Водночас він боїться почути те, чого чути не хоче, – тому й не продовжує, не торкається теми.

Можливо, він і справді мене кохає. Але нам треба зуміти перетворити це кохання на щось відмінне, глибинне.

«Сміхота, – міркую собі. – Не існує нічого глибшого за кохання. У дитячих казках принцеси цілують жаб, і ті перетворюються на принців. У реальному житті принцеси цілують принців, і ті перетворюються на жаб».

Майже за пів години ми підходимо до каплиці. На її сходинках сидить старий чоловік.

Це – перша людина, яку ми побачили від початку нашої мандрівки, бо стоїть кінець осені й поля знову віддані в руки Господа, який своїм благословенням робить землю родючою й дозволяє людині здобувати поживу в поті чола свого.

– Добридень, – сказав він чоловікові.

– Добридень.

– Як називається це поселення?

– Сан-Мартін-де-Унш.

– Унш? – перепитую я. – Ніби ім'я гнома!

Старий не розуміє жарту. Дещо незграбно я прямую до дверей каплиці.

– Заходити не можна, – каже старий. – Опівдні зачинилась. Якщо бажаєте, можете прийти о четвертій вечора.

Та двері відчинені. Я бачу, що всередині, але нечітко, бо тут, іззовні, надто яскраво.

– Тільки на хвилинку. Я хотіла б помолитися.

– Мені дуже шкода. Уже зачинено.

Мій друг слухає, як я розмовляю зі старим. І нічого не каже.

– Ну, гаразд, ходім звідси, – кажу я. – Дарма сперечатися.

Та він і далі дивиться на мене; його погляд порожній і ніби спрямований крізь мене.

– То ти не хочеш побачити каплицю? – питає він.

Я розумію, що йому не сподобалась моя поведінка. Певно, він собі думає, що я слабка боягузка, не здатна боротися за те, чого бажаю. Принцеса перетворюється на жабу і без поцілунку.

– Згадай про вчорашнє, – кажу. – Ти припинив розмову в барі, бо не мав бажання сперечатись. А тепер, коли я роблю те саме, ти мені дорікаєш.

Старий байдуже стежить за нашою суперечкою. Він, певно, задоволений, бо хоч би щось таки відбувається тут, перед його очима – у місці, де всі ранки, дні й вечори – однакові.

– Двері церкви відчинені, – каже мій друг, звертаючись до старого. – Якщо вам потрібні гроші, ми щось дамо. Але вона хоче побачити церкву.

– Години відвідин скінчились.

– Та нехай. А ми все одно ввійдем.

Він бере мене за руку, й ми входимо.

Серце мені калатає. Старий може розлютитися, покликати поліцію, зіпсувати нам подорож.

– Чому ти так робиш?

– Тому що ти хочеш зайти до каплиці, – чую у відповідь.

Але я вже не можу добре роздивитися, що там усередині; ця суперечка – і моя поведінка теж – зруйнувала чари мало не ідеального ранку.

Я уважно дослухаюся до того, що відбувається назовні, – уявляю собі, як старий виходить і прибуває місцева поліція. Осквернителі каплиць. Злодії. Я роблю щось заборонене, порушую закон. Адже старий сказав, що зачинено, що години відвідувань скінчилися! Він – просто нещасний дідок, неспроможний зупинити нас, – і поліція поведеться ще суворіше, адже ми зневажили людину похилого віку.

Я постояла всередині рівно стільки часу, аби показати, що вже задоволена. Серце мені й далі стукотить так голосно, що аж боюсь, аби мій друг не почув.

– Ну, ходім уже, – кажу по якімсь часі, який, на мою думку, достатній, аби проказати всю «Аве Марія».

– Не бійся, Пілар. Тобі не доведеться стати «співсценаристом».

Я не хочу, щоб проблема зі стариганом обернулася на проблему з моїм другом. Треба зберігати спокій.

– Я не знаю, що таке «співсценарист», – відказую.

– Деякі люди живуть у постійній сварці – з кимось, із самими собою, з самим життям. І тоді вони починають створювати у своїй голові щось на кшталт театральної п'єси і пишуть сценарій, відповідний їхнім невдачам.

– Я знаю багатьох таких людей. Тепер розумію, про що ти.

– Та найгірше, утім, те, що вони не можуть показати цю виставу самі, – веде він далі. – І тоді починають збирати інших акторів. Саме це отой тип, там за дверима, і зробив. Він хотів за щось помститися і обрав для цього нас. Якби ми послухалися його заборони, то тепер би розкаювались і почувалися переможеними. Ми погодилися би взяти участь у його жалюгідному житті й невдачах. Агресивність цього пана була очевидною, було легко уникнути перетворення на його співсценариста. Натомість інші люди прикликають нас, коли починають поводитись як жертви, нарікаючи на несправедливість життя, прохаючи в інших розуміння, порад, співчущання.

Він подивився мені просто в очі.

– Обережно, – промовив він. – Якщо увійдеш у цю гру, неодмінно програєш.

Він мав рацію. Утім, я й так почувалася в капиці незатишно.

– Я вже помолилася. Зробила те, чого хотіла. Тепер можемо піти.

Ми вийшли. Контраст між напівтемрявою капиці та яскравим сонцем назовні на якусь мить осліплює мене. Щойно очі звикають, помічаю, що старого вже немає.

– Ходім обідати, – каже мій друг і рушає у бік містечка.

За обідом я випиваю два келихи вина. Ніколи в житті стільки не пила. Перетворююся на п'яницю.

«Ну, це я перебільшую».

Він розмовляє з офіціантом. Дізнається, що навколо є кілька римських руїн. Я намагаюся взяти участь у розмові, та мені не вдається приховати поганий настрій.

Принцеса перетворилася на жабу. І яке це має значення? Кому я маю щось там доводити, якщо не шукаю нічого – ні чоловіка, ні кохання?

«А я ж це знала, – думаю собі. – Знала, що мій світ захитається. Мозок попередив – а серце не схотіло дослухатися поради».

Мені довелося заплатити високу ціну, аби здобути те мале, що маю. Довелось зректись стількох бажаних речей, відмовитися від стількох доріг, які відкривалися переді мною.

Я пожертвувала своїми мріями заради мрії найбільшої – умиротворення. І тепер я не хочу відмовлятися від цього.

– Ти напружена, – каже він, перериваючи розмову з офіціантом.

– Так, напевно. Гадаю, що той старий пішов кликати поліцію. Це маленьке містечко, й вони знають, де ми тепер. І твоє вперте бажання пообідати тут може покласти край нашим вихідним.

Він крутить на столі склянку з мінеральною водою. Напевно, розуміє, що річ зовсім не в цьому, – а в тому, що мені, правду кажучи, соромно. Чому ми вчиняємо так із нашими життями? Чому бачимо порошок в оці – й не бачимо гір, полів та оливкових гаїв?

– Послухай: нічого такого не трапиться, – каже він. – Старий уже повернувся до себе додому й геть забув про цей випадок. Повір мені.

«Я нервуюся не тому, бевзю ти такий», – кажу я подумки.

– Дослухайся до свого серця, – править він своєї.

– Саме це я й роблю: дослухаюся, – відказую. – І воліла б піти звідси. Не подобається мені тут.

– Сьогодні більше не пий. Це не допоможе.

До цієї миті я тримала себе в руках. А тепер краще сказати все, що думаю.

– Ти гадаєш, ніби все знаєш, – кажу йому. – Що розумієшся на магічних митях, на дитині всередині нас. Не уявляю, який тобі сенс бути поряд зі мною.

Він сміється.

– Я в захваті від тебе й від тої боротьби, яку ти ведеш зі своїм серцем.

– Якої ще боротьби?

– Ну, нехай, облишмо.

Але я розумію, що він хоче сказати.

– Не обманюйся, – відповідаю я. – Коли хочеш, можемо поговорити про це. Ти помиляєшся щодо моїх почуттів.

Він полишає своє вертіння склянки на столі й пильно дивиться на мене:

– Аж ні. Я знаю, що ти мене не кохаєш.

Це ще дужче збиває мене з пантелику.

– Та я боротимуся за це, – веде він далі. – Є в житті речі, за котрі варто боротися до кінця.

У мене немає відповіді на його слова.

– Ти – варта цього, – каже він.

Я дивлюся в інший бік, намагаючись удавати, ніби мене цікавить оформлення ресторану. Я вже була почувалася жабою, і от знову стаю принцесою.

«Я хочу вірити його словам, – розмірковую, розглядаючи картину з рибалками й човном. – Нічого не зміниться, та принаймні я не почуватимусь такою слабкою, ні на що не спроможною».

– Вибач мені агресивність, – кажу тоді.

Він усміхається. Підкликає офіціанта й оплачує рахунок.

На зворотному шляху я ще дужче розгублена. Можливо, через сонце – та ні, стоїть осінь, і сонце зовсім не пече. Можливо, через стариганя – та ні, старий зник уже з мого життя.

Можливо, через те, що все це – нове. Нові черевики муляють. Життя нічим не відрізняється: захоплює нас зненацька й змушує прямувати до невідомого, – коли ми не хочемо, коли не потребуємо цього.

Я намагаюся зосередитись на краєвидах, та мені вже не вдається дивитися на поля, вкриті оливковими деревами, на містечко на горі, на каплицю, біля дверей якої сидів старий. Усе це тепер мені незнайоме.

Я пригадую вчорашню п'ятику й пісню, яку він співав:

Буенос-айреські надвечір'я мають...
просто не знаю! бачила ж?
Ти з дому виходиш на Ареналес^[11].

До чого тут Буенос-Айрес, якщо ми в Більбао? Що це за вулиця, Ареналес? Він на щось натякав?

– Що за пісню ти співав учора?

– «Баладу для божевільного», – каже він. – А чому ти спитала про це допіру сьогодні?

– Просто так, – відповідаю я.

Та воно не просто так. Я розумію, що він співав цю пісню, бо це – пастка. Він змусив мене запам'ятати слова, – я маю вивчати теми до іспиту. Він міг би заспівати якусь відому пісню, яку я вже чула раніше тисячі разів, – та обрав те, чого я ніколи не чула.

Це пастка. Адже згодом, коли я почую цю пісню по радіо чи на платівці, то згадаю про нього, про Більбао, про ту осінню пору, коли моє життя знов перетворилося на весну. Згадаю своє піднесення, пригоду й дитя, що воскресло Господь знає звідки.

Він продумав усе це. Він – мудрий, досвідчений, бувалий і знає, як завоювати жінку, якої прагне.

«Я божеволію», – кажу собі. Мені здається, що я п'яниця, адже пила два дні поспіль. Мені здається, що він знає всенькі каверзи. Мені здається, що своєю лагідністю він мене контролює й керує мною.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

ПАУЛО КОЕЛЬЙО

*Над річкою Н'єдрою,
там я сиділа та й плакала*

Примечания

1

Тут і далі цитати з Біблії наведено в перекладі о. Івана Хоменка, якщо не зазначено інше. Слово «Мудрість» подано з великої літери письменником. – *Тут і далі прим. перекладача, якщо не вказано інше.*

[Повернутися](#)

2

Саме такого словосполучення у святого Павла немає, утім, сповідування Христової віри не раз порівнюється з безумством.

[Повернутися](#)

3

Томас Мертон (1915–1968) – католицький монах зі США, богослов, містик і поет, прихильник християнсько-буддистського діалогу.

[Повернутися](#)

4

Річка протяжністю 76 км на північному сході Іспанії.

[Повернутися](#)

5

Містечко на сході Кастилії.

[Повернутися](#)

6

Слова Антоніо Мачадо (1875–1939); поет народився в Севільї, але п'ять років мешкав у Сорїї; в перекладі Олени Курченко фраза звучить так: «дороги / ідучи лиш торують».

[Повернутися](#)

7

Святий із Сорїї, що жив у VI столітті.

[Повернутися](#)

8

Автор описує справжню мадрридську площу.

[Повернутися](#)

9

Слова з аргентинського танго 1969 р., текст Орасйо Феррери, музика Астора П'яццолі; фраза про божевільних вище – трохи неточна цитата звідти ж.

[Повернутися](#)

10

Слова з того ж танго.

[Повернутися](#)

11

Слова з цитованого вище танго; Ареналес – одна з центральних вулиць Буенос-Айреса.

[Повернутися](#)